

LIETUVOS RESPUBLIKOS
SEIMAS

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO KANCELIARIJOS
INFORMACIJOS IR KOMUNIKACIJOS DEPARTAMENTO
TYRIMŲ SKYRIUS

Gedimino pr. 53, 01109 Vilnius Tel.: (0 5) 209 6170 / (0 5) 209 6185
El. p.: tyrimai@lrs.lt; info@lrs.lt; ikd@lrs.lt www.lrs.lt/info

Analitinė apžvalga
25/156

Mokslo politikai ekosistema ir jos plėtros galimybės
Lietuvos Respublikos Seime

patarėja dr. Veronika Urbonaitė-Barkauskienė
Tel. (0 5) 209 6180, el. p. veronika.urbonaite@lrs.lt

patarėja dr. Ligita Šarkutė
Tel. (0 5) 209 6173, el. p. ligita.sarkute@lrs.lt

2025-12-30

Seimo kanceliarijos Informacijos ir komunikacijos departamento Tyrimų skyriaus parengti analitiniai ir informaciniai darbai skirti Seimo narių parlamentinei ir Seimo kanceliarijos veiklai. Šiuose darbuose pateikta informacija nėra oficiali Lietuvos Respublikos Seimo pozicija. Šį darbą atgaminti, išleisti, platinti, versti, perdirbti, viešai skelbti, išskyrus įstatymų nustatytas išimtis, galima tik gavus Seimo kanceliarijos leidimą.

Visais atvejais naudojant šį darbą privaloma nurodyti šaltinį.

© Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarija, 2025

Turinys

Ižanga.....	3
1. Mokslo politikai samprata ir svarba	4
2. Mokslo politikai ekosistema.....	6
3. Gerosios mokslo politikai praktikos Europos parlamentuose	8
4. Parlamentus aptarnaujančių analitinių padalinių vaidmuo mokslo politikai ekosistemoje.....	10
5. Parlamentinės tyrimų tarnybos kaip žinių tarpininkai.....	11
6. Mokslo politikai ekosistemos institucionalizacija Lietuvoje	13
7. Mokslas politikai ir institucinė kultūra Lietuvos viešajame sektoriuje.....	14
8. Mokslo įrodymais grindžiamos politikos pajėgumai Seime	17
9. Rekomendacijos parlamentinėms tyrimų tarnyboms ir parlamentų nariams	18

Mokslas parlamente yra tarsi kompasas sudėtingoje kelionėje: nors pats nevairuoja laivo, jis suteikia sprendimų priėmėjams būtinas koordinatas, padedančias išvengti klaidų ir užtikrinti, kad pasirinktas kursas būtų pagrįstas faktais, o ne prielaidomis¹.

Įžanga

Šiame darbe nagrinėjama mokslo politikai samprata ir ekosistemos svarba šiuolaikinės politikos efektyvumui. Taip pat apžvelgiamos konkrečios mokslo ir politikos sąsajų plėtros galimybės Lietuvos Respublikos Seime.

Susiduriant su sudėtingais dabartinio pasaulio iššūkiais, tokiais kaip klimato kaita ar dirbtinis intelektas, būtina politinius sprendimus grįsti ne prielaidomis, o patikimais moksliniais įrodymais. Tuo remdamiesi Europos Komisijos ekspertai rekomenduoja sprendimų priėmimo metu taikyti politikos žinant įrodymus principus. Tai reiškia, kad sprendimai priimami susipažinus su faktais bei moksliniais duomenimis, tačiau kartu įvertinant visuomenės vertybes ir politinį įgyvendinamumą.

Sėkmingai šiais principais besiremiančiai mokslo politikai ekosistemai būtini žinių tarpininkai – specializuotos institucijos, kurios „išverčia“ sudėtingą mokslo kalbą į politikų darbe praktiškai pritaikomas išvalgas. Mokslo ir politikos tarpininkai padeda išvengti informacinio triukšmo ir užtikrina informacijos nešališkumą bei efektyvų panaudojimą teisėkūros procese. Šiame darbe plačiau nagrinėjamas LR Seimo kanceliarijos Informacijos ir komunikacijos departamento Tyrimų skyriaus, kaip žinių tarpininko, vaidmuo.

Darbe pateikiami kelių atrinktų valstybių, kuriose mokslo ir politikos bendradarbiavimas yra labiausiai pažengęs, pavyzdžiai. Jungtinė Karalystė laikoma lydere dėl savo Parlamento mokslo ir technologijų biuro, teikiančio nešališkas analizes ir koordinuojančio mokslininkų stažuotes parlamente. Danija išsiskiria formalizuotomis viešosiomis konsultacijomis, kurių metu mokslininkų rekomendacijos privalomai pasiekia parlamentą kartu su teisės aktų projektais. Ispanija taip pat sėkmingai institucionalizavo mokslo žinių įtraukimą per parlamentinį Mokslo ir technologijų tyrimų biurą, o Suomija – per Eduskuntos Ateities komitetą.

Lietuvos situaciją mokslo ir politikos bendradarbiavimo srityje galima apibendrinti kaip esančią tarp pažangos ir fragmentacijos. Lietuva turi keletą gerų mokslo ir politikos laukų bendradarbiavimo atvejų, pavyzdžiui, Valstybės pažangos strategiją „Lietuvos ateities vizija: Lietuva 2050“, kurios rengime dalyvavo mokslo bendruomenė, taip pat ministerijų mokslo ir inovacijų patarėjų tinklą. Nepaisant pozityvių pavyzdžių, Lietuvos mokslo politikai ekosistema išlieka fragmentuota ir nenuosekli. Pagrindiniai iššūkiai yra vyraujanti legalistinė kultūra, kai prioritetas teikiamas teisės aktų kiekybei ir priėmimo greičiui (skubos procedūroms), o ne jų kokybei ar poveikio vertinimui. Kitas iššūkis – resursų ir kompetencijų trūkumai, pavyzdžiui, kai Seimo nariams trūksta laiko ir specifinių įgūdžių naudotis moksliniais duomenimis, todėl dažnai pasikliaujama asmeniniais ryšiais arba selektyviai pasirenkama tik palanki informacija. Galiausiai svarbia problema tampa ir nenuoseklumas: sėkmingos mokslo ir politikos bendradarbiavimo iniciatyvos dažnai yra trumpalaikės, projektinio pobūdžio ir neturi ilgalaikio finansavimo.

Siekiant stiprinti mokslo politikai kultūrą bendrai Lietuvoje ir konkrečiai Seimo kanceliarijoje, svarbu užtikrinti tyrimų tarnybos nešališkumą, teikti parlamentinę informaciją paprasta kalba ir proaktyviai strategiškai planuoti tyrimus. Parlamento nariams patariama įtraukti ekspertus jau pradinėse teisėkūros stadijose, skatinti skaidrumą nurodant šaltinius ir kurti ilgalaikius, pasitikėjimu grįstus ryšius su mokslo bendruomene. Taip pat svarstyтина galimybė atsižvelgiant į darbe minimas gerąsias Europos valstybių parlamentų praktikas, plėsti Tyrimų

¹ Inter-Parliamentary Union (IPU) Working Group on Science and Technology (WGST). Mapping engagement between parliament and science, 2023: <https://www.ipu.org/file/19996/download>

skyriaus veiklos funkcijas bei aprėpti, kad būtų geriau atliepiami aktualūs politiniai poreikiai ir užtikrinama mokslo politikai principais paremta teisėkūros kokybė.

1. Mokslo politikai samprata ir svarba

Šiuolaikinė visuomenė susiduria su tokiais sudėtingais iššūkiais kaip klimato kaita, pandemijos ar sparti dirbtinio intelekto raida. Dėl to ypač didėja mokslinių žinių ir ekspertinių kompetencijų integravimo į viešosios politikos sprendimų priėmimą poreikis².

Toliau bus aptariamos trys tarpusavyje susijusios sąvokos, kurios yra kartinės mokslo ir politikos integracijos esmei ir svarbai atskleisti: politika žinant įrodymus (angl. *evidence-informed policy*), mokslas politikai (*science for policy, S4P*) ir žinios politikai (*knowledge for policy, K4P*).

Politika žinant įrodymus yra politinių sprendimų priėmimas susipažinus su moksliniais įrodymais, statistiniais duomenimis ir kartu suvokiant, kad priimamiems sprendimams įtaką gali daryti kultūrinės nuostatos, interesai, emocijos, vertybės, ideologijos ir kiti veiksniai³. Remiantis politikos žinant įrodymus principais siekiama skaidriai sutelkti geriausias turimas ir prieinamas žinias, įtraukiant mokslininkų bendruomenes ir jas priartinant prie viešojo valdymo institucijų. Pagrindinė tokio politikos formavimo funkcija yra paaiškinti politikos problemas, atrasti ir įvertinti galimas sprendimų alternatyvas bei sistemingai vertinti esamas mokslinių tyrimų paslaugas bei išteklius arba numatomas konkrečių viešosios politikos sprendimų pasekmes⁴. Kartais daroma skirtis tarp sąvokų „politika žinant įrodymus“ ir „įrodymų diktuojama politika“ (*evidence-driven policy*)⁵. Politika žinant įrodymus reiškia, kad nors politikos formavimas turėtų būti grindžiamas objektyviais faktais, jis nėra jų diktuojamas – politikos formuotojai vis tiek turi įvertinti mokslinius įrodymus tokių veiksmų kaip visuomenės vertybės, sprendimų įgyvendinamumas ir politinis priimtumas kontekste⁶.

Įrodymų aprėptis yra gana plati. Tai gali būti⁷:

- vidiniai viešojo sektoriaus institucijų duomenys iš tyrimų padalinių, statistikos tarnybų ir viešojo administravimo mokslo agentūrų;
- išorinės žinios iš universitetų, idėjų kalvių (*think tanks*) ir privačių institutų;
- piliečių mokslas⁸ (*citizen science*) ir kiti netradiciniai duomenų šaltiniai.

Kad politika žinant įrodymus būtų veiksminga, valstybės tarnautojams būtinas mokslinis ir duomenų raštingumas, kad jie gebėtų tinkamai formuluoti politikos klausimus ir nustatyti žinių spragas. Tai reikalauja administracinės kultūros pokyčių, skatinančių atsisakyti selektyvių išvadų

² Science Europe. *Guidance on Science for Policy Activities: Principles, Actions, and Examples*, 2024-04: https://scienceeurope.org/media/kyqmg1rg/202404_se_guidance_on_science_for_policy.pdf

³ Lukošaitis, A.; Kanapka, G.; Labokas, J.; Šarkutė, L.; Šimašius, L.; Urbonaitė-Barkauskienė, V. *Ateičių studijų ir politikos žodynas*. Rankraštis. Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos Informacijos ir komunikacijos departamento Tyrimų skyrius, 2025, p. 99.

⁴ European Commission. Foresight: an interview with Stephen Quest, Director-General at the Joint Research Centre (JRC) and Pascal Leardini, Deputy Secretary-General and Chief Operating Officer of the European Commission. *Public Administration and Governance in the EU Newsletter*, 3, 2023-05, p. 1: <https://reform-support.ec.europa.eu/system/files/2023-05/MAY%20NL%202023.pdf>

⁵ *Ten pat*, p. 4.

⁶ Science Europe. *Guidance on Science for Policy Activities: Principles, Actions, and Examples*, 2024-04, p. 12.

⁷ European Commission. Foresight: an interview with Stephen Quest, Director-General at the Joint Research Centre (JRC) and Pascal Leardini, Deputy Secretary-General and Chief Operating Officer of the European Commission. *Public Administration and Governance in the EU Newsletter*, 3, 2023-05, p. 4: <https://reform-support.ec.europa.eu/system/files/2023-05/MAY%20NL%202023.pdf>

⁸ Plačiau žr. Europos piliečių mokslo platforma: <https://citizenscience.eu/>

(*cherry-picking*), atitinkančių išankstines nuostatas ir pozicijas, ir pereiti prie kruopštaus, ekspertų aprobuoto mokslinių įrodymų vertinimo ir pasitelkimo⁹.

Mokslas politikai – tai procesas, kai mokslo bendruomenė ar pavieniai tyrėjai perduoda mokslinę informaciją politikos formuotojams, siekdami prisidėti prie problemų nustatymo, padėti kurti veiksmingesnę, įrodymais grindžiamą politiką¹⁰. Tokios specifinės mokslinių tyrimų ir politikos bendruomenių sąveikos tikslas – gerinti sprendimų priėmimą pasitelkiant mokslinę kompetenciją¹¹. Tai yra dvikryptis ryšys: mokslas padeda nustatyti politikos iššūkius ir įvertinti intervencines priemones, o viešoji politika formuoja mokslinių tyrimų darbotvarkę per tyrimų tam tikromis temomis finansavimą ir kartu su mokslininkais kuriamas tyrimų programas¹².

Išskiriama keletas pagrindinių principų, užtikrinančių sėkmingą mokslo politikai ekosistemos veikimą¹³:

- 1) **institucinis mandatas**: organizacijos turi turėti aiškų mandatą teikti ekspertines žinias, kuris įteisintų jų vaidmenį mokslo bendruomenėje ir politikos formuotojų akyse;
- 2) **kokybė, sąžiningumas ir skaidrumas**: turi būti taikomi daugiadiscipliniai metodai, kad būtų įveikti individualūs šališkumai, taip pat užtikrinamas skaidrumas paaiškinant mokslinį neapibrėžtumą ir metodologinius apribojimus;
- 3) **pasirinkimo galimybės, o ne patarimai**: mokslu paremti pasiūlymai ar argumentai neturėtų būti nurodomojo pobūdžio – mokslininkai turėtų pateikti įvairių įrodymais pagrįstų galimybių spektrą ir jų tikėtinas pasekmes, o ne vieną rekomendaciją;
- 4) **specialūs ištekliai**: tam, kad mokslo politikai principai veiktų sėkmingai, reikalingas kvalifikuotas personalas ir nuolatinis finansavimas, kad būtų išvengta trukdžių, kuriuos galėtų sukelti trumpalaikės užduotys.

Žinios politikai yra Europos Komisijos (EK) platforma, skirta politikai žinant įrodymus formuoti. Jos tikslas – mažinti atotrūkį tarp mokslo ir politikos, sutelkiant visos Europos mokslininkų surinktus duomenis, galinčius pasitarnauti formuojant visų lygmenų politiką, ir juos perduodant visiems Europos politikos formuotojams¹⁴.

Žinių politikai ekosistemą sudaro šie ramsčiai¹⁵:

- 1) **kuravimas**: 19 EK mokslininkų komandų kuruoja ir kuria aukštos kokybės, patikimas žinias, pritaikytas būtent politikos kontekstui;
- 2) **prieinamumas**: platformoje teikiama informacija pritaikyta konkrečioms politikos formuotojų poreikiams, įskaitant tarpusavyje susietų žinių duomenų bazę;
- 3) **tarpdisciplininės paslaugos**: siūlomos daugiau nei 25 įvairaus pobūdžio mokslinių žinių paslaugos tokiose srityse kaip Europos žaliasis kursas, skaitmeninis perėjimas ir ekstremaliųjų situacijų rizikos valdymas;
- 4) **gebėjimų stiprinimas**: žinių politikai platforma padeda gerinti tiek tyrėjų, tiek ir politikos formuotojų įgūdžius, kad jie galėtų veiksmingai bendradarbiauti.

⁹ Ten pat.

¹⁰ Lukošaitis, A.; Kanapka, G.; Labokas, J.; Šarkutė, L.; Šimašius, L.; Urbonaitė-Barkauskienė, V. *Ateičių studijų ir politikos žodynas*. Rankraštis. Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos Informacijos ir komunikacijos departamento Tyrimų skyrius, 2025, p. 79.

¹¹ Science Europe, *Guidance on Science for Policy Activities: Principles, Actions, and Examples*, 2024-04, p. 6; European Commission. *Science for Policy*: https://research-and-innovation.ec.europa.eu/strategy/support-policy-making/scientific-support-eu-policies/science-policy_en

¹² Science Europe, *Guidance on Science for Policy Activities: Principles, Actions, and Examples*, 2024-04, p. 9.

¹³ Ten pat, p. 14-15.

¹⁴ European Commission. *Supporting policy with scientific evidence*: https://knowledge4policy.ec.europa.eu/home_en

¹⁵ Ten pat; European Commission. *Science for Policy*.

EK Jungtinis tyrimų centras (*Joint Research Centre, JRC*)¹⁶ yra sukūręs ir administruoja savirefleksijos priemonę „Smart4Policy“, padedančią politikos formuotojams ir tyrėjams įvertinti savo kompetencijų, susijusių su mokslo politikai veiklomis, lygį bei tobulintinas sritis¹⁷. „Smart4Policy“ dalis „Mokslo politikai kompetencijos“ yra skirta tyrėjams, o „Inovatyvios politikos formavimo kompetencijos“ – politikos formuotojams.

„Mokslo politikai kompetencijos“ suskirstytos į penkias dalis: politikos supratimas; dalyvavimas politikos formavime; komunikacija; bendravimas su piliečiais ir suinteresuotosiomis šalimis; bendradarbiavimas¹⁸.

„Inovatyvios politikos formavimo kompetencijos“ apima: patarimus politiniam lygmeniui; inovacijų kūrimą; darbą su įrodymais/duomenimis; ateities raštingumą; bendravimą su piliečiais ir suinteresuotosiomis šalimis; bendradarbiavimą ir komunikaciją¹⁹.

2. Mokslo politikai ekosistema

Mokslo ir politikos sąsajų kūrimas nėra spontaniškas procesas – tam reikia *tarpininkaujančių organizacijų*, kurios skatintų pasitikėjimą ir dialogą²⁰. Šiuolaikinis politikos formavimas vyksta „nuolatinės krizės“ (*permacrisis*) aplinkoje, kur dezinformacija ir visuomenės poliarizacija gali susilpninti pasitikėjimą ekspertinėmis žiniomis²¹. Be to, dirbtinio intelekto atsiradimas kelia dvejopą iššūkį: jis gali palengvinti didžiulių mokslinių duomenų kiekių peržiūrą, tačiau kyla pavojus, kad bus rengiamos automatizuotos santraukos be kvalifikuotos žmogaus priežiūros²². Siekdama spręsti šias problemas, Europos Sąjunga (ES) puoselėja mokslo politikai ekosistemą, kad sujungtų mokslo ir politikos bendruomenes visoje Europoje²³. Ši ekosistema rūpinasi mokslinių tyrimų vertinimo modelių suderinimu. Tokiu būdu supaprastinamas mokslininkų, kurie prisideda prie politikos formavimo, dalyvavimas šioje ekosistemoje.

Taip pat kuriamos vadinamosios „*besiribojančios organizacijos*“ (*boundary organisations*), tokios kaip Jungtinis tyrimų centras, kad tokiu būdu būtų institucionalizuotas ryšys tarp žinių ir veiksmų. „Besiribojančios organizacijos“ gali būti tiek nuolatinės (pavyzdžiui, mokslo patarėjai, vyriausybės įstaigos, patariamiosios tarybos, tarpžinybiniai komitetai ir kiti nuolatiniai organai, akademijos, mokslinės draugijos), tiek ir laikinos (pavyzdžiui, darbo grupės, konsorciškai ir pan.)²⁴.

Mokslo politikai ekosistemoms veiksmingai funkcionuoti labai svarbūs yra vadinamieji *žinių tarpininkai* (*knowledge brokers*), kartais dar vadinami informacijos tarpininkais (*information*

¹⁶ European Commission. *Joint Research Centre*: https://commission.europa.eu/about/departments-and-executive-agencies/joint-research-centre_en

¹⁷ European Commission. *Smart4Policy. Reflect about your work on policy!*: <https://smart-for-policy.ec.europa.eu/>; European Commission. *About*: <https://smart-for-policy.ec.europa.eu/about>

¹⁸ European Commission. *Supporting policy with scientific evidence. Competence Framework 'Science for Policy' for researchers*: https://knowledge4policy.ec.europa.eu/visualisation/competence-framework-%E2%80%99science-policy%E2%80%99-researchers_en

¹⁹ European Commission. *Supporting policy with scientific evidence. Competence framework for 'innovative policymaking'*: https://knowledge4policy.ec.europa.eu/visualisation/competence-framework-innovative-policymaking_en

²⁰ Science Europe. *Guidance on Science for Policy Activities: Principles, Actions, and Examples* 2024-04, p. 8; 12: https://scienceeurope.org/media/kyqmg1rg/202404_se_guidance_on_science_for_policy.pdf

²¹ European Commission. *Foresight: an interview with Stephen Quest, Director-General at the Joint Research Centre (JRC) and Pascal Leardini, Deputy Secretary-General and Chief Operating Officer of the European Commission. Public Administration and Governance in the EU Newsletter*, 3, 2023-05, p. 1-2: <https://reform-support.ec.europa.eu/system/files/2023-05/MAY%20NL%202023.pdf>

²² Science Europe, *Guidance on Science for Policy Activities: Principles, Actions, and Examples*, 2024-04, p. 8.

²³ *Ten pat.*

²⁴ European Commission. *Foresight: an interview with Stephen Quest, Director-General at the Joint Research Centre (JRC) and Pascal Leardini, Deputy Secretary-General and Chief Operating Officer of the European Commission. Public Administration and Governance in the EU Newsletter*, 3, 2023-05, p. 5.

brokers). Žinių tarpininkai renka, vertina ir apibendrina mokslinių tyrimų duomenis ir juos paverčia „naudotinomis“ ir „praktinėmis“ žiniomis, reikalingomis viešosios politikos sprendimų priėmėjams²⁵. Žinių tarpininkai tarsi užpildo spragą ir yra tiltas tarp mokslininkų auditorijos ir politikų, kurie „kalba skirtingomis kalbomis“ ir turi skirtingus prioritetus²⁶ (žr. 1 pav.). Veikdami kaip „informacijos filtras“, šie tarpininkai padeda politikos formuotojams susiorientuoti, atrinkdami informaciją iš gausybės duomenų ir pateikdami svarbius, patikimus ir nešališkus duomenis²⁷.

Žinių tarpininkai yra specializuotos analitinės ir patariamąsios institucijos, iš akademinio sektoriaus perimančios mokslo žinias ir jas pateikiančios politikos formuotojams tada, kai reikia, ir taip, kaip reikia; ir atvirkščiai – šios institucijos geba „išversti“ politikos poreikių kalbą į atitinkamus užsakymus mokslininkams. Lietuvos ateities ekosistemos Baltojoje knygoje pastebima, kad tokių institucijų grandies sukūrimas Lietuvos viešajame valdyme yra neatidėliotinas ateities ekosistemos kūrimo žingsnis²⁸. Žinių tarpininkai palengvina dvikryptį dialogą tarp mokslininkų ir viešosios politikos sprendimų priėmėjų, kurio dėka kuriamas pasitikėjimas ir suderinama mokslinių tyrimų darbotvarkė su konkrečiais politikos poreikiais²⁹.

Organizacijos, veikiančios kaip žinių tarpininkai, paprastai yra nacionalinės mokslo tarybos, pavyzdžiui, kaip Ispanijos nacionalinė mokslo tyrimų taryba (isp. *Consejo Superior de Investigaciones Científicas, CSIC*)³⁰, kitos mokslinių tyrimų finansavimo ir vykdymo organizacijos³¹, taip pat specializuoti parlamentiniai padaliniai, pavyzdžiui, Jungtinės Karalystės (JK) Parlamento mokslo ir technologijų biuras (angl. *Parliamentary Office of Science and Technology, POST*)³², parlamentų bibliotekos ir tyrimų tarnybos, kurios teikia išsamią analizę ir techninę pagalbą įstatymų leidėjams³³. Tokio padalinio atitikmuo Seimo kanceliarijoje yra Informacijos ir komunikacijos departamento Tyrimų skyrius (toliau – LRSK IKD Tyrimų skyrius).

²⁵ Karaulova, M; Edler, J. Bringing research into policy: Understanding context-specific requirements for productive knowledge brokering in legislatures. *Fraunhofer ISI Discussion Papers Innovation Systems and Policy Analysis*, 77. Fraunhofer-Institut für System- und Innovationsforschung ISI, Karlsruhe, 2023, p. 2-4:

<https://doi.org/10.24406/publica-857>;

Brandsma, G. J.; Otjes, S. Gauging the roles of parliamentary staff. *Parliamentary Affairs*, 2024, 77(3), p. 541:

https://www.researchgate.net/publication/377726173_Gauging_the_roles_of_parliamentary_staff

²⁶ Science Europe. *Guidance on Science for Policy Activities: Principles, Actions, and Examples*, 2024-04, p. 8-9:

https://scienceeurope.org/media/kyqmg1rg/202404_se_guidance_on_science_for_policy.pdf

²⁷ Brandsma, G. J.; Otjes, S., Gauging the roles of parliamentary staff. *Parliamentary Affairs*, 2024, 77(3), p. 541:

https://www.researchgate.net/publication/377726173_Gauging_the_roles_of_parliamentary_staff

²⁸ Lietuvos Respublikos Seimas, 2025. *Lietuvos ateities ekosistemos Baltoji knyga*. Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarija, p. 69-70: https://www.lrs.lt/sip/getFile3?p_fid=111479

²⁹ Science Europe. *Guidance on Science for Policy Activities: Principles, Actions, and Examples*, 2024-04, p. 4-5.

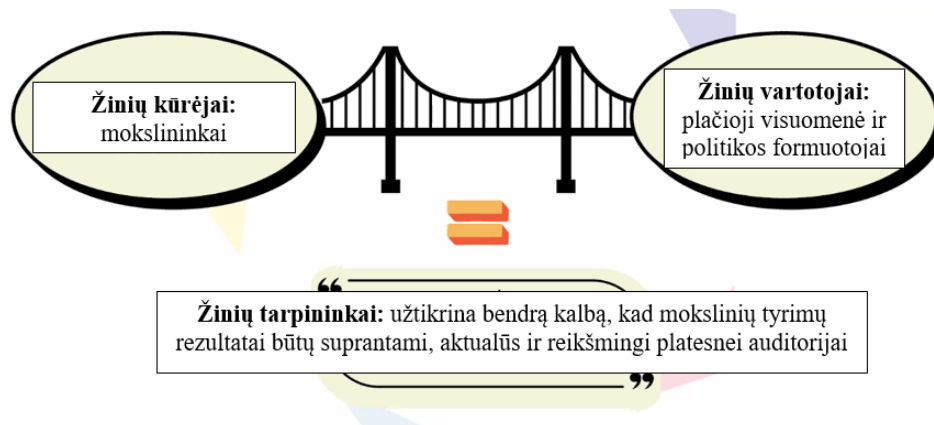
³⁰ El Consejo Superior de Investigaciones Científicas (CSIC): <https://www.csic.es/en/csic>

³¹ Science Europe. *Guidance on Science for Policy Activities: Principles, Actions, and Examples*, 2024-04, p. 24-25.

³² UK Parliament. Parliamentary Office of Science and Technology. Connecting parliament with the latest evidence on the topics that matter: <https://post.parliament.uk/>

³³ Karaulova, M; Edler, J. Bringing research into policy: Understanding context-specific requirements for productive knowledge brokering in legislatures. *Fraunhofer ISI Discussion Papers Innovation Systems and Policy Analysis*, 77. Fraunhofer-Institut für System- und Innovationsforschung ISI, Karlsruhe, 2023, p. 9-10:

<https://doi.org/10.24406/publica-857>

1 pav. Žinių tarpininkų vaidmuo mokslo politikai ekosistemoje

Šaltinis: adaptuota pagal Comanaru, R.; Consolazio, D.; Kazakova, Y., 2025-11-18³⁴.

Siekdami stiprinti mokslo ir politikos bendradarbiavimo ekosistemą bei skatinti politikos žinant įrodymus formavimo kultūrą ES parlamentuose, Jungtinis tyrimų centras ir Europos Parlamento Mokslo ir technologijų ateities komisija (STOA) dar 2015 m. inicijavo projektą „Mokslas susitinka su parlamentais“³⁵. Šia iniciatyva taip pat buvo siekiama stiprinti ryšius tarp mokslininkų ir ES politikos formuotojų bei užmegzti nuolatinį dialogą tarp jų. „Mokslas susitinka su parlamentais“ metu nacionalinėms, regioninėms ir vietos valdžios institucijoms buvo perteikta Jungtinio tyrimų centro mokslo ir politikos laukų susiejimo patirtis, modeliai ir metodai.

Plėtojant šią iniciatyvą 2018–2020 m. vykdytas bandomasis projektas „Mokslas susitinka su parlamentais / Mokslas susitinka su regionais“. Jo metu finansuoti tyrimai ir politikos formuotojams buvo rengiami mokymų kursai apie politiką žinant įrodymus. Projekto metu 21 ES valstybėje buvo surengti 25 renginiai, siekiant įtraukti piliečius, sprendimų priėmėjus, mokslo ir verslo atstovus bei skatinti diskusijas apie dalyvaujamąsias politikos plėtrą. Pastebėtina, kad šio projekto renginiai vyko visose kaimyninėse valstybėse (Latvijoje, Estijoje, Lenkijoje), tačiau ne Lietuvoje.

3. Gerosios mokslo politikai praktikos Europos parlamentuose

Tarpparlamentinės sąjungos (*Inter-Parliamentary Union*, IPU) mokslo ir technologijų darbo grupės 2023 m. parengtoje atsakaitoje „Mokslo ir parlamento bendradarbiavimo žemėlapis“³⁶ pristatomas tyrimas – 183 IPU priklausančių pasaulio parlamentų narių apklausa. Joje siekiama atskleisti, kaip parlamentai visame pasaulyje integruoja mokslo žinias į teisėkūros procesus. Pagrindinis šio dokumento tikslas – skatinti įrodymais grindžiamos politikos formavimą, kuris leidžia efektyviau spręsti tokias sudėtingas problemas kaip klimato kaita, energijos saugumas ar dirbtinis intelektas.

Dokumente pabrėžiama, kad skaidrus mokslinių įrodymų naudojimas yra gyvybiškai svarbus stiprinant visuomenės pasitikėjimą valstybės institucijomis, ypač dezinformacijos ir poliarizacijos laikais. Atliktas tyrimas atskleidė šešis pagrindinius parlamentų bendradarbiavimo su mokslo bendruomene būdus:

³⁴ Comanaru, R.; Consolazio, D.; Kazakova, Y. Bridging the gap: Connecting social research with the public and policymakers. Zenodo, 2025-11-18: <https://doi.org/10.5281/zenodo.17734565>

³⁵ Liverini, V.; Verleyen, S. *Science meets Parliaments / Science meets Regions – advancing evidence for policy across Europe*, Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2020: https://errin.eu/system/files/2020-09/Final%20report_SMP%EF%80%A2SMR.pdf

³⁶ Inter-Parliamentary Union (IPU) Working Group on Science and Technology (WGST). *Mapping engagement between parliament and science*, 2023: <https://www.ipu.org/file/19996/download>

- 1) labiausiai paplitusi mokslo ir politikos sąveikos forma parlamentuose yra **parlamentinių tyrimų tarnybos**, teikiančios informaciją teisės, ekonomikos, socialinių mokslų ir kitais parlamentų narius bei darbuotojus dominančiais klausimais (šį būdą taiko 79 proc. IPU tyrime dalyvavusių parlamentų);
- 2) **komitetų konsultacijos su ekspertais** (mokslininkais): 60 proc. atvejų parlamentiniai komitetai kviečia mokslininkus komentuoti ar vertinti konkrečius teisės aktus;
- 3) **ad hoc susitarimai**: daugiau nei pusė IPU parlamentų (51 proc.) naudoja neformalius bendradarbiavimo su mokslo sfera būdus, pavyzdžiui, vienkartinius renginius, vizitus į mokslo įstaigas ar stažuotes;
- 4) **formalizuoti bendradarbiavimo susitarimai su akademinėmis institucijomis** (universitetais ar nacionalinėmis mokslų akademijomis): taiko 40 proc. parlamentų;
- 5) ketvirtadalyje parlamentų (25 proc.) veikia **specialios grupės, sutelktos į mokslo ar specifinių technologijų (pavyzdžiui, sveikatos tyrimų) sritis**;
- 6) **specializuotos mokslo tyrimų tarnybos**: tai rečiausia bendradarbiavimo forma, kai parlamentas turi vidinį padalinį, skirtą būtent mokslo ir technologijų analizei (taikoma tik 18 proc. IPU tyrimo parlamentų).

Jungtinė Karalystė. Ataskaitoje kaip pavyzdinė valstybė, kurioje labiausiai išplėtotą mokslo politikai ekosistema, įtvirtinta ir parlamentiniame lygmenyje, išskiriama JK, kuri vienintelė naudoja visus šešis paminėtus mokslo ir politikos bendradarbiavimo metodus:

- **turi nuolatinį Parlamento mokslo ir technologijų biurą POST**: tai pagrindinė vidinė parlamento tarnyba, teikianti nešališkus mokslinius įrodymus skaidriam teisėkūros procesui; POST biuras rengia tyrimus, skirtus tiek konkrečioms komitetams, tiek visam parlamentui, užtikrindamas, kad geriausi turimi akademiniai duomenys pasiektų sprendimų priėmėjus; POST biuras JK parlamente veikia kaip vertėjas, kuris sudėtingą mokslinę kalbą paverčia aiškiomis ir praktiškai pritaikomomis išvalgomis politikos formuotojams, užtikrindamas, kad teisėkūros darbas remtųsi moksliniais faktais;
- **akademinės stažuotės (fellowships)**: JK parlamentas siūlo trijų mėnesių trukmės stažuotes mokslininkams iš įvairių draugijų ir asociacijų; dirbdami POST biure, akademikai mokosi pritaikyti savo tyrimus politiniams procesams ir rengia informacinius leidinius (*POSTnotes*, *POSTbriefs*);
- **tyrimų tarnybas** (bibliotekas): tiek Bendruomenių Rūmų, tiek Lordų Rūmų bibliotekos teikia analitines ir informacines paslaugas, rengia ataskaitas apie teisės aktus bei atsako į individualius parlamentarų klausimus, užtikrindamos prieigą prie duomenų bazių ir specializuotų žurnalų;
- **komitetų konsultacijas su ekspertais**: parlamentiniai komitetai nuolat kviečia ekspertus teikti informaciją apie konkrečius teisės aktus; POST biuras papildomai rengia rekomendacijas bei mokymus mokslininkams, kad šie žinotų, kaip efektyviai bendrauti su parlamentu;
- **visų partijų parlamentines grupes** (*All-Party Parliamentary Groups*, APPG): tai neformalios grupės, vienijančios narius iš abiejų parlamento rūmų; pavyzdžiui, parlamentinis Mokslo komitetas veikia kaip nuolatinė ryšių grandis tarp politikų, mokslo įstaigų ir pramonės atstovų;
- **ad hoc susitarimus ir neformalius ryšius**: Parlamentas palaiko glaudžius ryšius su šalies universitetais, be to, pabrėžiama, kad nemaža dalis abiejų rūmų narių patys turi mokslinį ar akademinį išsilavinimą, o tai natūraliai palengvina mokslinių tyrimų supratimą ir naudojimą teisėkūros procese.

JK pavyzdys rodo, jog sėkmingai parlamente veikiančioms mokslo politikai ekosistemoms būdingos institucinės struktūros, procesai ir tinklai, mobilizuojantys ir taikantys mokslo žinias politikos formavimo procese³⁷. Tokios ekosistemos taip pat veikia Danijoje, Ispanijoje, Suomijoje.

Danija. Ši šalis dažnai minima kaip turinti labai gerai veikiančią mokslo politikai ekosistemą, kurioje jos dalyviai patiria daug mažiau iššūkių nei daugumoje kitų ES valstybių. Pagrindinis Danijos mokslo politikai ekosistemos bruožas yra viešosios konsultacijos (dan. *høring*) – prieš priimant teisės aktus, jų projektai siunčiami atrinktiems suinteresuotiesiems subjektams ir mokslo organizacijoms, kurių atsakymai (*høringssvar*) apibendrinami konsultacijų pažymoje, pateikiamoje parlamentinėms diskusijoms. Toks formaliai įtvirtintas mechanizmas užtikrina, kad mokslininkų rekomendacijos būtų aiškiai struktūruotos ir kartu su teisės akto projektu perduotos atitinkamai ministerijai ir parlamentui³⁸.

Ispanija. Ši šalis padarė didelę pažangą institucionalizuodama konsultacijas su mokslininkais teisėkūros procese, už kurias yra atsakingas Deputatų Rūmų Mokslo ir technologijų biuras (isp. *Oficina de Ciencia y Tecnología del Congreso de los Diputados*, sutr. – *Oficina C*). Šis biuras rengia vadinamąsias „C ataskaitas“³⁹, kurios yra standartizuotos ir skaidrios mokslinių tyrimų duomenų ataskaitos parlamentui aktualiais klausimais. Skatindama tiesioginį dialogą tarp mokslo bendruomenės ir parlamento narių, Ispanija mokslo žinių įtraukimą traktuoja kaip būtiną politikos žinant įrodymus kriterijų⁴⁰.

Suomija. Šios šalies parlamento Ateities komitetas 2002 m. publikavo itin novatorišką leidinį „Žinių valdymo plėtojimas ir įgyvendinimas Suomijos parlamente“⁴¹, kuriame buvo apibrėžta konkreti žinių valdymo strategija teisėkūros procese. Ateities komitetas yra parlamentinė institucija, atsakinga už ilgalaikių iššūkių tyrimus, tokiu būdu užtikrinant, kad teisėkūros procesas nebūtų tik reaktyvus, bet ir pagrįstas ateities įžvalgomis ir mokslo ištirtomis tendencijomis⁴².

4. Parlamentus aptarnaujančių analitinių padalinių vaidmuo mokslo politikai ekosistemoje

Parlamentus aptarnaujančių įstaigų darbuotojai, ypač už tyrimus atsakingi parlamentų padaliniai, atlieka svarbų vaidmenį mokslo politikai ekosistemoje, kurioje techninis tikslumas privalo būti derinamas su politiniu neutralumu. Išskiriami tokie pagrindiniai parlamentų personalo vaidmenys mokslo politikai srityje⁴³:

³⁷ Scharfbillig, M.; Krieger, K.; Melchor Fernandez, L.; Almeida, M.; Mayer, M.S.; Cannata, G. *Science-for-policy ecosystems through the eyes of professionals*. Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2024, p. 4: <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC139213>

³⁸ Naughten, D. *Supporting evidence-informed policymaking in Denmark: Lessons from Abroad*. Speaking with Royal Danish Academy of Sciences and Letters, 2025-11-18: https://denisnaughten.substack.com/p/supporting-evidence-informed-policymaking?r=h1k7i&utm_campaign=post&utm_medium=web&triedRedirect=true

³⁹ Plačiau žr.: Oficina C. *Reports C*: <https://oficinac.es/en/reports-c#abajo>

⁴⁰ Oficina C. *Oficina de Ciencia y Tecnología del Congreso de los Diputados*: <https://oficinac.es/en>

⁴¹ Suurla, R.; Markkula, M.; Mustajärvi, O. *Developing and implementing knowledge management in the Parliament of Finland*. Helsinki, Parliament of Finland, Committee for the Future, 2002:

https://leiritis/discovery/fulldisplay/alma991011942849706886/354ILC_SERFR:10000_UNION

⁴² Mittelstädt, R. M. A Model of Knowledge Management in Parliament. A Quantitative Study for Europe. *Science International Empirical Review*, 2 (1), 2024, p. 76-77:

https://www.researchgate.net/publication/380117839_Knowledge_Management_in_Parliament_A_quantitative_overview_for_Europe

⁴³ Brandsma, G. J.; Otjes, S. Gauging the roles of parliamentary staff. *Parliamentary Affairs*, 2024, 77(3), p. 539-542: https://www.researchgate.net/publication/377726173_Gauging_the_roles_of_parliamentary_staff;

Karaulova, M.; Edler, J. Bringing research into policy: Understanding context-specific requirements for productive knowledge brokering in legislatures. *Fraunhofer ISI Discussion Papers Innovation Systems and Policy Analysis*, 77. Fraunhofer-Institut für System- und Innovationsforschung ISI, Karlsruhe, 2023, p. 3; 7-8: <https://doi.org/10.24406/publica-857>

- 1) **informacijos tarpininkai:** įvertina, atrenka, apibendrina ir sujungia informaciją, gautą iš piliečių, interesų grupių ir mokslinių tyrimų institucijų. Šią funkciją atliekantys darbuotojai veikia kaip filtras, užtikrinantis, kad įstatymų leidėjai gautų svarbiausią informaciją ir nebūtų užtvindyti informacinio triukšmo;
- 2) **patarėjai:** remdamiesi savo patirtimi ir žiniomis teikia procedūrinius, teisinius ar politinius patarimus. Tokiu būdu jie prisideda prie politinės darbotvarkės nustatymo, nes parodo, kokie mokslo nagrinėjami klausimai yra verti įstatymų leidėjų dėmesio;
- 3) **nematomi rašytojai** (angl. *ghostwriters*): rengia techninę kalbą, teisės aktų pasiūlymų bei pataisų projektų dalį ir atskiriems politikams teikia teisėkūros procese reikalingą medžiagą. Tokius būdu moksliniai duomenys ir įžvalgos „išverčiamos“ į teisėkūroje „suprantamą“ kalbą;
- 4) **pagalba siekiant kompromiso:** ši funkcija gyvybiškai svarbi parlamentines frakcijas aptarnaujančiam personalui, nes jie nustato sritis, kuriose sutampa skirtingos mokslinės ir/ar politinės pozicijos, kad būtų galima efektyviau pasirengti deryboms;
- 5) **žinių vadybininkai ir techniniai ekspertai:** šią funkciją dažniausiai vykdo specializuoti tyrimų padaliniai, pavyzdžiui, tokie kaip JK POST (kurio analogas Lietuvoje yra LRSK IKD Tyrimų skyrius); tokie parlamentų tyrimų padaliniai rengia išsamias tyrimų ataskaitas ir koordinuoja akademines stipendijas, tokiu būdu siekiant į teisėkūros procesą įtraukti naujos patirties, žinių ir įžvalgų; šios institucijos taip pat dalyje parlamentų atlieka parlamentinio technologijų vertinimo (*Parliamentary Technology Assessment*) funkcijas.

5. Parlamentinės tyrimų tarnybos kaip žinių tarpininkai

Kaip minėta anksčiau, žinių tarpininkų tarp politikų ir mokslininkų vaidmenį paprastai atlieka parlamentų tyrimų tarnybos, teikiančios reikiamus duomenis įstatymų leidėjams. Kad jos žinių tarpininkų funkciją atliktų efektyviai, parlamentinių tyrimų tarnybų veikla turėtų būti grindžiama šiais pagrindiniais ramsčiais⁴⁴:

- 1) **nešališkumo institucionalizavimas (žinių sertifikavimas):** parlamentinės tyrimų tarnybos turi būti laikomos „pakankamai nešališkomis“ (*sufficient impartiality*). Tai pasiekama užtikrinant tarpininkavimo metodų skaidrumą ir siekiant, kad tyrimai būtų atskirti nuo pagrindinės politinės darbotvarkės;
- 2) **bendradarbiavimo tinklai:** parlamentinės tyrimų tarnybos neturėtų dirbti izoliuotai, bet plėsti vidinius ir išorinius tinklus. Pagrindinė jų strategija turėtų būti kurti „tarpininkų grandines“, kuriose tyrimų padaliniai dalintųsi žiniomis su parlamentinių bibliotekų darbuotojais ir komitetų specialistais, kurie vėliau šias žinias perduotų parlamentarams;
- 3) **numatymas (anticipation) siekiant didesnio poveikio:** veiksmingai veikiantys tarpininkai naudoja horizonto skenavimo metodiką, kad tinkamai suderintų duomenų paskelbimą su „galimybių langais“, atsiveriančiais teisėkūros cikle. Tokiu būdu užtikrinama, kad informacija būtų aktuali ir pasiektų tikslinę auditoriją būtent tada, kai diskusijos pasiekia kulminaciją;
- 4) **organizacinio mokymosi palengvinimas:** žinių tarpininkai turėtų rengti ne tik politikos trumpraščius (*briefings*), tačiau ir prisidėti prie teisėkūros veikėjų mokslinių tyrimų ir duomenų suvokimo, t. y. jų tyrimų raštingumo, didinimo. Šiuo tikslu tyrimų tarnybos

⁴⁴ Karaulova, M; Edler, J. Bringing research into policy: Understanding context-specific requirements for productive knowledge brokering in legislatures. *Fraunhofer ISI Discussion Papers Innovation Systems and Policy Analysis*, 77. Fraunhofer-Institut für System- und Innovationsforschung ISI, Karlsruhe, 2023, p. 9; 18-22: <https://doi.org/10.24406/publica-857>

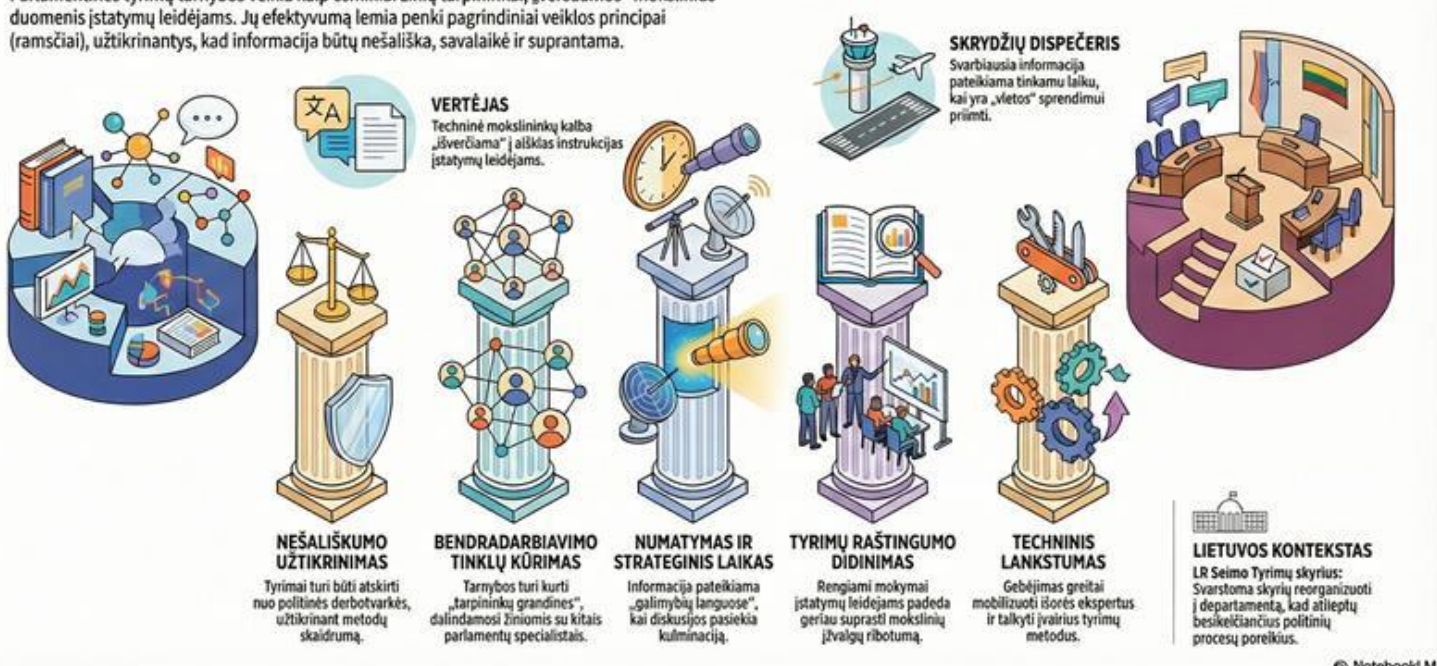
galėtų rengti įstatymų leidėjų mokymus, padedančius suprastų mokslinių įžvalgų ribotumą ir neapibrėžtumą;

- 5) **techninis lankstumas**: kadangi įstatymų leidėjai nagrinėja įvairias temas, parlamentiniai tyrimų padaliniai turi gebėti greitai mobilizuoti išorinės ekspertizės išteklius panaudojant įvairius tyrimų metodus (interview, antrinę duomenų analizę (*desk research*) ir išorės ekspertų apžvalgas).

Šie efektyvios parlamentinės tyrimų tarnybos veikimo principai pavaizduoti žemiau esančiame infografike 2 pav.:

PENKI EFEKTYVIOS PARLAMENTINĖS TYRIMŲ TARNYBOS RAMSČIAI

Parlamentinės tyrimų tarnybos veikia kaip esminiai žinių tarpininkai, „versdamos“ mokslinius duomenis įstatymų leidėjams. Jų efektyvumą lemia penki pagrindiniai veiklos principai (ramsčiai), užtikrinantys, kad informacija būtų nešališka, savalaikė ir suprantama.

2 pav. Efektyvios parlamentinės tyrimų tarnybos veiklos principai

Šaltinis: adaptuota pagal Karaulova, M; Edler, J. Bringing research into policy: Understanding context-specific requirements for productive knowledge brokering in legislatures, 2023⁴⁵ (parengė dr. L. Šarkutė, naudodama „NotebookLM“ (DI) programą).

Lietuvoje iš dalies žinių tarpininkų funkciją ministerijose jau atlieka mokslo ir inovacijų patarėjai (MIP)⁴⁶. Tačiau šios institucijos sukūrimas yra iš esmės eksperimentinis ir veikia Lietuvos mokslo tarybos (LMT) projekto, kuris baigsis jau 2026 m. pavasarį, rėmuose⁴⁷. Tai turint omenyje, **LRSK IKD Tyrimų skyriaus vaidmuo Lietuvos mokslo politikai ekosistemoje tampa dar svarbesnis.**

⁴⁵ Ten pat.

⁴⁶ Lietuvos Respublikos Seimas. Lietuvos ateities ekosistemos Baltoji knyga, 2025, p. 70:

https://www.lrs.lt/sip/getFile3?p_fid=111479

⁴⁷ Ten pat, p. 119.

6. Mokslo politikai ekosistemos institucionalizacija Lietuvoje

2025 m. EK Jungtiniame tyrimų centre parengta tyrimo ataskaita „Gebėjimų stiprinimas siekiant priimti įrodymais grindžiamus sprendimus valdymo ir viešojo administravimo srityse pokrizinėje Europoje“, kurioje pristatoma Lietuvos atvejo analizė, politikos rekomendacijos ir jų įgyvendinimo gairės⁴⁸.

Šio tyrimo rezultatai rodo, kad **Lietuva turi pagrindinius mokslo politikai ekosistemos komponentus**: esminius ekosistemos veikėjus, institucijas ir veikiančias politikos sistemas. Tyrimo autoriai konstatuoja, kad Lietuvos politikos formuotojai vis labiau pripažįsta mokslinių įrodymų svarbą veiksmingos politikos formavimui.

Svarbūs veiksnys mokslo politikai ekosistemos institucionalizacijos pavyzdžiai yra Valstybės pažangos strategija „Lietuvos ateities vizija: Lietuva 2050“ (toliau – Valstybės pažangos strategija „Lietuva 2050“), kuri buvo parengta Valstybės pažangos tarybai bendradarbiaujant su visų parlamentinių partijų atstovais, mokslo ir kitų sričių ekspertais, organizacijomis ir piliečiais. Antrasis sėkmingai institucionalizuojamos mokslo politikai ekosistemos pavyzdys – MIP tinklo Lietuvos ministerijose ir Vyriausybės kanceliarijoje įkūrimas. Šis tinklas atlieka tiek įrodymų teikėjo, tiek žinių tarpininko vaidmenį.

Nepaisant šių neabejotinų pažangos įrodymų, pasak Jungtinio tyrimų centro studijos autorių, įrodymais grindžiamos politikos praktika Lietuvos vyriausybėje išlieka **fragmentuota ir nenuosekli**. Situacija sudėtinga ir mokslo žinių pasiūlos klausimu, nes valstybės finansuojami mokslinių tyrimų institutai ir universitetai susiduria tiek su sisteminėmis, tiek su individualaus lygmens kliūtimis, trukdančiomis dalyvauti mokslo politikai veiklose: resursų, institucinės struktūros, institucinės kultūros, lankstumo ir tarpinstitucinio bendradarbiavimo praktikos trūkumais, nepakankamai išvystytomis mokslo komunikacijos neakademinėms auditorijoms kompetencijomis.

Mokslo politikai institucionalizacijos procesai Lietuvoje vyksta, tačiau yra nenuoseklūs ir pasižymi trumpalaikiškumu. Ši problema atskleidžiama nagrinėjant ilgalaikę gerųjų praktikų raidą:

- 1) didžioji dalis Valstybės pažangos strategijos „Lietuva 2050“ rengimo metu suburtos ekspertų komandos ir jos kompetencijų pasibaigus dokumento kūrimo ir pristatymo procesams nebuvo išlaikytos ir ilgalaikiškai institucionalizuotos;
- 2) MIP tinklo sukūrimas įtvirtinant mokslo ir politikos profesionalų bendradarbiavimą vykdoma kaip projektinė ir terminuota ES finansuojama veikla, kuri baigiasi 2026 m. pavasarį ir kol kas tolimesnei ilgalaikiai šio proceso institucionalizacijai nėra numatyta resursų.

Siekiant išspręsti šias problemas, Jungtinio tyrimų centro studijos praktinėse rekomendacijose siūloma Lietuvai pereiti prie nuoseklaus įrodymais grindžiamos politikos valdymo modelio, kuriam vadovautų Vyriausybės kanceliarija. Šis modelis pasinaudotų esamomis ir naujomis priemonėmis, kurias valdo LMT ir Vyriausybės strateginės analizės centras (STRATA). Teigiama, kad būtent MIP tinklas (jį ilgalaikiškai institucionalizavus) turi potencialą susieti jau egzistuojančių priemonių valdymą į vientisą ekosistemą.

Šių tikslų pasiekimas reikalauja veiksmų keliais lygmenimis, kurie apibrėžti bendroje analitinėje sistemoje:

- **sistemos lygmuo**: įrodymais grindžiamos politikos kultūros puoselėjimas, remiantis būtinomis valdymo sistemomis ir sisteminėmis paskatomis teikti ir gauti mokslines politikos rekomendacijas;

⁴⁸ European Commission: Joint Research Centre, Nakrošis, V., Petraitė, I., Bortkevičiūtė, R. and Vilpišauskas, R., *Building capacity for evidence-informed policymaking in governance and public administration in a post-pandemic Europe – Country analysis, policy recommendations and implementation roadmap Lithuania*, Almeida, M. and Olajos-Szabo, A. editor(s), Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2025: <https://data.europa.eu/doi/10.2760/0030376>

- **tarporganizacinis lygmuo:** poreikis stiprinti bendradarbiavimo tinklus, susieti mokslinių konsultacijų paklausą ir pasiūlą;
- **organizacijų lygmuo:** kurti institucinius gebėjimus vykdyti mokslo politikai ir įrodymais grindžiamos politikos funkcijas;
- **individualus lygmuo:** ugdyti reikiamas mokslo komunikacijos sprendimų priėmėjams ir politikos lauko asmenų kompetencijas⁴⁹.

7. Mokslas politikai ir institucinė kultūra Lietuvos viešajame sektoriuje

Įrodymais grindžiamos politikos formavimas yra procesas, kurio metu prieš priimant politinį sprendimą analizuojami geriausi tuo metu turimi moksliniai tyrimai, statistiniai ir kito pobūdžio prieinami duomenys bei kita susijusi mokslinė informacija. EK Jungtinio tyrimų centro studijos „Gebėjimų stiprinimas siekiant priimti įrodymais grindžiamus sprendimus valdymo ir viešojo administravimo srityse pokrizinėje Europoje“ rezultatai rodo, kad Lietuvos viešajame sektoriuje vis labiau auga mokslinių įrodymų poreikis ir gilėja supratimas apie mokslo politikai principus bei naudą. Nepaisant to, studijos autorių atliktų interviu duomenimis, stiprios įrodymais grindžiamos politikos kultūros trūkumas viešajame sektoriuje laikomas didele problema. Konkrečiau tariant, trūksta supratimo apie esminius įrodymais grindžiamos politikos principus, priemones ir metodikas, kurias reikėtų taikyti šalies viešajame administravime. Ankstesni Lietuvoje atlikti šios srities tyrimai taip pat patvirtina, kad dauguma valstybės institucijų atstovų vis dar nėra susipažinę su įrodymais grindžiamos politikos principais ir visuomenės dalyvavimo svarba⁵⁰.

Besikurianti Lietuvos mokslo politikai ekosistema susiduria su prieštaringomis kultūrinėmis normomis ir požiūriais viešajame sektoriuje. Pažymėtina, kad **legalistinė kultūra**, kuri prisideda prie teisėkūros infliacijos, yra viena iš pagrindinių kliūčių veiksmingam įrodymais grindžiamos politikos principų taikymui Lietuvos valstybinėse institucijose. Teisės aktų gausa yra susijusi su institucine kultūra, kurioje akcentuojami teisiniai aspektai ir dažnai taikomos skubos procedūros. Dėl šios situacijos atsiranda gausybė teisinių dokumentų, tačiau nepakankamai atsižvelgiama į jų galimas pasekmes, o tai gali lemti įstatymų ir kitų teisės aktų nesilaikymą ir pernelyg didelę reguliavimo našlą. Be to, dėl vyraujančios legalistinės kultūros, kurioje prioritetas teikiamas greitam teisės aktų rengimui (ką rodo dažnas skubos procedūrų taikymas), nepakankamai dėmesio ir laiko skiriama mokslo tyrimais pagrįstų įrodymų integravimui į sprendimų priėmimo procesą.

Dabartinėje Vyriausybės programoje pripažįstama, kad toks dėmesys kiekybei teisės aktų leidybos procese dažnai daromas kokybės sąskaita. Siekiant pagerinti teisės aktų projektų kokybę, 2022 m. buvo įgyvendintas Vyriausybės darbo tvarkos taisyklių pakeitimas. Šiuo pakeitimu įpareigojama, kad atsakingos ministerijos savo teisės aktų projektus Vyriausybei turi pagrįsti duomenimis, taip pat kiekybiniais ir (arba) kokybiniais vertinimais⁵¹.

Teisinių iniciatyvų gausėjimas ir nepakankamas jų galimo poveikio įvertinimas ypač pastebimas Seime. Prioritetas teikiamas naujų teisinių iniciatyvų rengimui, o ne jų kokybei, nes vyrauja nuomonė, kad rinkėjai išrinktų politikų veiklą vertina pagal tai, kaip aktyviai jie siūlo naujus

⁴⁹ Ten pat, p. 3-4.

⁵⁰ Bortkevičiūtė, R., Nakrošis, V., „Viešos konsultacijos internetu Lietuvoje: politinė deklaracija ar realus piliečių įgalinimas?“, T. Randma-Liiv ir V. Lember (red.), *Piliečių įtraukimas į politikos formavimą: e. dalyvavimo praktika Europoje*, Edward Elgar Publishing, 2022.

⁵¹ Vyriausybės kanceliarija. Lietuvos Respublikos Vyriausybės darbo tvarkos taisyklių pakeitimas, 2022 m.: <https://www.e-tar.lt/portal/legalAct.html?documentId=bfa45cc061dd11edbc04912defe897d1>

įstatymus. Ši tendencija ypač pastebima tarp vienmandatėse apygardose išrinktų parlamentarų, kurie sudaro pusę visų Seimo narių⁵².

Remiantis Jungtinio tyrimų centro studijos rezultatais, ***svarbiausi Lietuvos iššūkiai viešajame sektoriuje įrodymais grindžiamos politikos srityje yra laiko trūkumas, stiprios mokslo politikai kultūros trūkumas, sprendimų priėmėjų profesinių kompetencijų trūkumas naudotis moksliniais įrodymais ir institucionalizuotų struktūrų bei procesų, padedančių dirbti su moksliniais įrodymais, trūkumas.***

Visos šios kliūtys gali skatinti politikos formuotojus pasikliauti asmeniniais ryšiais, kurie kartais laikomi greitesniu ir patogesniu būdu gauti mokslinius įrodymus, nors tai kelia pavojų proceso skaidrumui ir riboja pasitelkiamų mokslinių įrodymų įvairovę. Be to, asmeniniai ryšiai Jungtinio tyrimų centro studijos informantų kartais buvo laikomi patikimesne įrodymų gavimo priemone, o tai pabrėžia pasitikėjimo tarp politikos formuotojų ir mokslo bendruomenės stoką⁵³.

Interviu rezultatai atskleidė, kad mokslo politikai paklausos pusėje esantys asmenys (sprendimų priėmėjai) linkę teikti pirmenybę tiesioginiams patyrusių specialistų patarimams, o ne remtis bendrais moksliniais duomenimis. Pastebėta, kad mokslinės rekomendacijos dažniau pasitelkiamos formuojant politiką, kai komentuojantys mokslininkai turi ir praktinės patirties konkrečioje srityje, o ne tik remiasi mokslinių tyrimų rezultatais. Šis pastebėjimas patvirtina galimą atotrūkį tarp mokslo bendruomenės gebėjimo veiksmingai komunikuoti savo mokslinių tyrimų rezultatus ir politikos formuotojų gebėjimo bendradarbiauti su mokslininkais.

Interviu metu tarp valstybės tarnautojų vyravo nuomonė, kad mokslininkai, tyrėjai ir mokslinius tyrimus atliekančios organizacijos gali nesuteikti didelės naudos jų darbui. Ši nuomonė buvo grindžiama mokslininkų nesugebėjimu pateikti mokslinių tyrimų rezultatus forma, kuri padėtų efektyviai priimti informuotus politinius sprendimus. Apklausos rezultatai taip pat patvirtino, kad mokslininkų supratimo apie politikos formavimo procesą trūkumas ir nepakankamos kompetencijos veiksmingai komunikuoti apie mokslinius įrodymus politikos formuotojams yra laikomi reikšmingais mokslo politikai sistemos vystymosi trūkumais. Vis dėlto svarbu pažymėti, kad nėra aišku, ar šios nuomonės kyla iš realios politikos formuotojų patirties bendradarbiaujant su mokslo bendruomene, ar tai yra tik kultūriniai stereotipai.

Galiausiai pastebėtas ryškus sprendimų priėmėjų polinkis teikti pirmenybę kiekybiniais, statistiniams ir stebėsenos duomenims, o ne kokybinės analizės forma pateiktiems moksliniams įrodymams. Tai nestebina atsižvelgiant į vyriausybės prioritetus skaitmeninės transformacijos srityje ir Analitikos ir tvaraus valdymo skyriaus įsteigimą Vyriausybės kanceliarijos Valdymo departamente, siekiant skatinti kiekybinių duomenų naudojimą formuojant politiką. Be to, nuo 2023 m. sausio Valstybės duomenų agentūra (VDA) yra atsakinga už valstybės duomenų priežiūrą, oficialių statistinių tyrimų atlikimą ir duomenų iš viešųjų įstaigų bei registrų rinkimą šiam tikslui. Vis dėlto net jei kiekybiniai, statistiniai ir stebėsenos duomenys yra labai svarbūs įrodymais grindžiamos politikos šaltiniai, jie ne visada yra pakankami politikos analizei atlikti ir išsamiesiems politikos sprendimams suformuluoti. Kiekybiniais duomenimis teikiama pirmenybė kartais siejama su įsitikinimu, kad jie yra objektyvesni nei kokybiniai duomenys. Tokie ir panašūs ribojantys įsitikinimai pabrėžia pasitikėjimo tarp mokslo ir politikos formavimo bendruomenių stiprinimo svarbą⁵⁴.

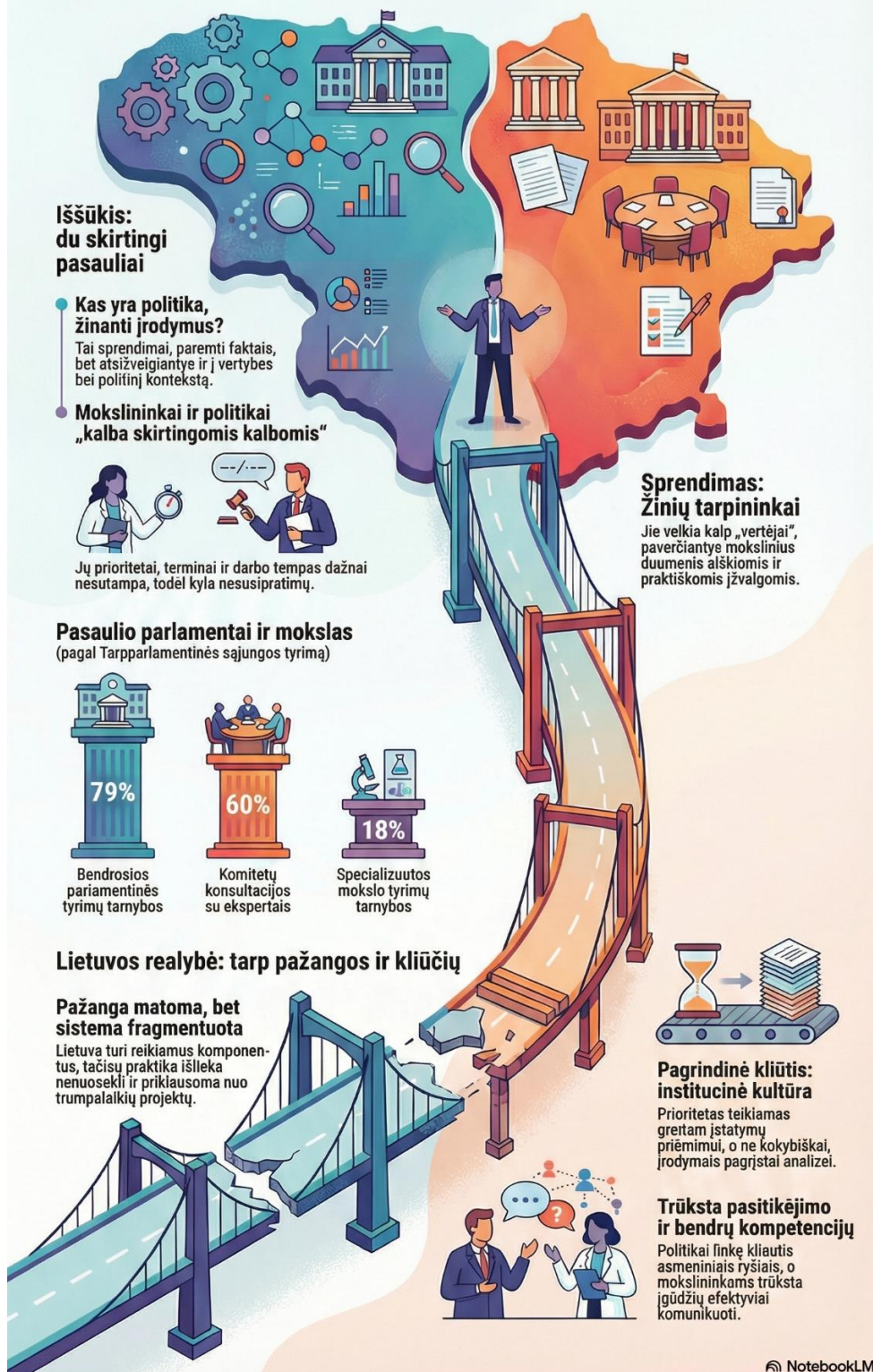
Lietuvos mokslo politikai ekosistemos formavimosi procesas, jo iššūkiai ir jų sprendimo galimybės apibendrinti ir pavaizduoti žemiau esančiame infografike 3 pav.:

⁵² Vilpišauskas, R., EBPO ataskaitos „Įrodymų mobilizavimas Lietuvos vyriausybės centre“ įgyvendinimo gairės, 2021 m.: <https://www.e-tar.lt/portal/legalAct.html?documentId=bfa45cc061dd11edbc04912defe897d1>

⁵³ European Commission: Joint Research Centre, Nakrošis, V., Petraitė, I., Bortkevičiūtė, R. and Vilpišauskas, R., *Building capacity for evidence-informed policymaking in governance and public administration in a post-pandemic Europe – Country analysis, policy recommendations and implementation roadmap Lithuania*, Almeida, M. and Olajos-Szabo, A. editor(s), Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2025, p. 22: <https://data.europa.eu/doi/10.2760/0030376>

⁵⁴ *Ten pat*, p. 23.

Tiltas tarp mokslo ir politikos: kaip Lietuvai sekasi jį statyti?

3 pav. Lietuvos mokslo politikai ekosistemos iššūkiai ir galimi jų sprendimai

Šaltinis: parengta pagal šio darbo 1–7 skyrių informaciją.

(parengė dr. L. Šarkutė, naudodama „NotebookLM“ (DI) programą).

8. Mokslo įrodymais grindžiamos politikos pajėgumai Seime

Seimo nariai turi prieigą prie žmogiškųjų ir struktūrinių išteklių, suteikiančių galimybių naudotis aktualiomis mokslo žiniomis. Tai yra:

- 1) asmeninis Seimo narių personalas: padėjėjų ir patarėjų komanda;
- 2) Seimo komitetų, komisijų ir kitų struktūrinių padalinių darbuotojai;
- 3) LRSK IKD Tyrimų skyrius, teikiantis analitinę informaciją Seimo nariams teisėkūros bei kitiems sprendimams.

Visgi nepaisant prieinamos pagalbos, Jungtinio tyrimų centro studijos autorių teigimu, ***Seimo narių politinių iniciatyvų kokybė dažnai neatitinka mokslo įrodymais grindžiamos politikos standartų.***

Be turimų vidinių išteklių, Seimo nariams prieinamos ir išorės ekspertų konsultacijos. Seimo komitetai gali sudaryti darbo grupes, į kurias, gavus kitų Seimo narių sutikimą, gali būti įtraukti valstybės ir savivaldybių institucijų bei įstaigų, nevyriausybinių organizacijų, mokslo tyrimų ir aukštojo mokslo įstaigų atstovai, konkrečių sričių ekspertai. Vis dėlto šios konsultacijos su ekspertais ir mokslininkais dėl Seimo narių pateiktų teisės aktų projektų vyksta retai, o išorės ekspertų įtraukimas į Seimo komitetų darbą galiausiai priklauso nuo konkretaus komiteto pirmininko nuomonės ir iniciatyvos.

Jungtinio tyrimų centro studijoje „Gebėjimų stiprinimas siekiant priimti įrodymais grindžiamus sprendimus valdymo ir viešojo administravimo srityse pokrizinėje Europoje“ taip pat pastebima, kad išorės tyrimai paprastai yra nepakankamai finansuojami arba opozicijos nariai juos naudoja ne sprendimų projektų įrodymų ir kokybės gerinimui, o teisės aktų priėmimo proceso vilkinimui.

2021 m. gegužės 20 d. buvo pakeistas Seimo statutas. Jame numatyta, kad pagrindinis komitetas (atsakingas už įstatymų projektų nagrinėjimą) turi teisę prašyti valstybinių mokslinių tyrimų institutų ir aukštojo mokslo įstaigų pateikti vertinimą dėl įstatymo projekte siūlomo teisinio reguliavimo numatomo poveikio. Šis prašymas turėtų būti pateiktas per nustatytą laikotarpį, kuris yra ne trumpesnis kaip 10 darbo dienų, bet ne ilgesnis kaip 30 darbo dienų. Nors tai yra teigiamas pokytis, šiuo metu neaišku, kaip dažnai ši teisė yra naudojama ir kaip ji prisideda prie politinių diskusijų kokybės.

Po 2020 m. rinkimų Seime buvo įsteigtas Ateities komitetas. Jis reguliariai kviečia ekspertus ir mokslo bendruomenės narius dalyvauti diskusijose. Ilgalaikėje Valstybės pažangos strategijoje „Lietuva 2050“ numatoma stiprinti prognozuojamojo valdymo centrus įstatymų leidžiamojoje (įskaitant Seimo Ateities komitetą) ir vykdomojoje valdžioje. Tačiau norint pasiekti ilgalaikį teigiamą poveikį mokslo politikai ekosistemos plėtrai, būtina, kad Ateities komitetas užtikrintų, jog jo propaguojamos numatomosios valdysenos praktikos būtų taikomos ir visame Seime⁵⁵.

Kaip svarbus veikėjas mokslo ir politikos laukus jungiančiame procese išskiriamas LRSK IKD Tyrimų skyrius, nurodant, kad „nuo 2019 m. šis padalinys paskelbė daugiau nei 160 viešai prieinamų apžvalgų ir tyrimų įvairiomis temomis, pradedant parlamento narių teisine neliečiamybe ir baigiant atsakomybe už nedidelio kiekio narkotikų laikymą.“⁵⁶

Svarbu pastebėti, kad Lietuvos ateities ekosistemos Baltojoje knygoje pabrėžiama, jog LRSK IKD Tyrimų skyriaus veiklos apimtys, mastai ir ekspertinis vaidmuo šiuo metu jau neapėrią besikeičiančių politinių procesų poreikių, tad svarstyti galimybė LRSK IKD Tyrimų skyrių reorganizuoti į atskirą Tyrimų departamentą⁵⁷.

⁵⁵ Ten pat, p. 20.

⁵⁶ Ten pat, p. 38.

⁵⁷ Lietuvos Respublikos Seimas. *Lietuvos ateities ekosistemos Baltoji knyga*, 2025, p. 51:
https://www.lrs.lt/sip/getFile3?p_fid=111479

9. Rekomendacijos parlamentinėms tyrimų tarnyboms ir parlamentų nariams

Mokslo politikai ekosistemoje tiek žinių „teikėjams“ (parlamentinėms tyrimų tarnyboms), tiek „vartotojams“ (parlamento nariams) būtini tam tikri gebėjimai, kad būtų panaikintas atotrūkis tarp ekspertinių žinių ir teisėkūros praktikos.

Rekomendacijos parlamentinėms tyrimų tarnyboms. Parlamentinės tyrimų tarnybos atlieka esminį vaidmenį užtikrinant tarpininkavimą tarp mokslo bendruomenės ir įstatymų leidėjų. Kad parlamentinių tyrimų tarnybų, taigi – ir LRSK IKD Tyrimų skyriaus – veikla būtų efektyvi, būtina⁵⁸:

- 1) **nešališkumo institucionalizacija:** tyrimai turi būti nešališki, objektyvūs ir pagrįsti faktais, taip pat būtina pateikti visus tiriamos problemos aspektus, kad būtų galima priimti įrodymais pagrįstus politinius sprendimus;
- 2) **paprastai pateikta informacija:** vietoje to, kad teiktų neapdorotus duomenis, parlamentinių tyrimų tarnybų darbuotojai turi sudėtinga moksline kalba pateiktus tyrimus paversti naudingomis ir praktiškoms žiniomis. Apžvalgos ar politikos trumpraščiai turi būti glausti, parašyti paprasta kalba ir be žargono, kad „tilptų“ į ir taip perkrautą parlamentarų darbotvarkę⁵⁹;
- 3) **proaktyvus planavimas:** tyrimų tarnybos turi būti aiškiai artikuliuavusios aktualiausias tyrimų sritis, kad mokslo bendruomenė žinotų, kokie politikos klausimai bus svarbiausi per parlamento kadenciją;
- 4) **ekspertinių tinklų palaikymas:** tyrimų tarnybos turėtų sudaryti ir palaikyti mokslininkų ir ekspertų, į kuriuos galima kreiptis greitos konsultacijos, kontaktų sąrašus;
- 5) **kokybės užtikrinimas:** kiekviena apžvalga ar politikos trumpraštis turėtų būti kruopščiai peržiūrėti, kad būtų užtikrinta, jog metodologiniai apribojimai ir mokslinis neapibrėžtumas būtų aiškiai įvardinti.

Rekomendacijos parlamentarams. Kad parlamentarai galėtų sėkmingai pasinaudoti mokslo tyrimų įžvalgomis ir duomenimis savo darbe, jie turi neapsiriboti tik selektyviai pasirinktais (*cherry-picking*) mokslinių tyrimų rezultatais, bet ir patys prisidėti prie politikos žinant įrodymus kultūros skatinimo šiais būdais⁶⁰:

- 1) **kurti pasitikėjimu grįstus santykius:** bendravimas su ekspertais neturėtų būti tik sandėris – parlamentarams derėtų investuoti į ilgalaikius ir neformalius santykius, pavyzdžiui, pokalbius su mokslininkais neformalioje aplinkoje, kad sukurtų pasitikėjimą ir gautų prieigą prie platesnių mokslinių tinklų;
- 2) **užduoti strateginius klausimus:** parlamento nariai neturėtų dvejoti prašydami paaiškinti sudėtingus terminus arba prašydami ekspertų pateikti savo išvadas taip, kad suprastų ir ne ekspertai;
- 3) **skirti laiko iš anksto:** konsultacijos su mokslininkais turėtų prasidėti jau teisėkūros proceso pradžioje, siekiant užtikrinti, kad moksliniai duomenys būtų integruoti į visą procesą, o ne naudojami kaip *ex post* patvirtinimas;
- 4) **skatinti skaidrumą:** siekdami kovoti su dezinformacija ir padidinti savo pozicijų patikimumą, parlamentarai turėtų visada nurodyti mokslinius šaltinius, kuriais remiasi parlamentiniuose debatuose ir politiniuose dokumentuose;

⁵⁸ *Parliamentary Research Training Manual Parliamentary*. Centre and Enlightened Myanmar Research Foundation (EMReF), 2018, p. 11; 16 : <https://share.google/PJGSWqXZ1aXK1fZeb>;

Naughten, D. *Unlocking Science for Parliament: A Practical Engagement Toolbox*, 2025-05-21, p. 6; 11-13: <https://denisnaughten.substack.com/p/unlocking-science-for-parliament-b9f>

⁵⁹ Išsamius patarimus, kaip rašytine kalba suprantamai ir nuosekliai komunikuoti mokslinę informaciją parlamentų auditorijoms, pateikia JK, Velso, Šiaurės Airijos ir Škotijos parlamentų tyrimų tarnybų atstovai šiame dokumente: *Writing for a parliamentary audience*: <https://research.senedd.wales/media/jxgnpqnm/writing-for-a-parliamentary-audience-eng.pdf>

⁶⁰ Naughten, D., *Unlocking Science for Parliament: A Practical Engagement Toolbox*, 2025-05-21, p. 6-14.

- 5) **gerbti etines ribas**: neformaliuose susitikimuose taikyti Čatamo rūmų taisyklę (*Chatham House Rule*), numatančią, kad išsakyti komentarai nebūtų priskirti konkrečioms asmenims – taip mokslininkai galėtų laisvai reikšti savo nuomonę, nebijodami, kad ji bus dokumentuota; taip pat visada dera atsiklausti, ar mokslininkai pageidauja, kad būtų oficialiai įvardinti kaip konkrečių tyrimų vykdytojai ar idėjų autoriai.